

Editoriaal

De relatie tussen mensenrechten en politie wordt steeds belangrijker en actueler. De nadruk wordt in toenemende mate gelegd op de eerbied voor individuele rechten en vrijheden, die we onder meer terugvinden in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en in de Grondwet. De politie wordt geacht mensenrechten en fundamentele vrijheden te eerbiedigen en wordt daarenboven verzocht die te doen naleven. De politie heeft hierdoor een ambivalente rol. Enerzijds moet zij optreden als facilitator en beschermer van mensenrechten, ook ten aanzien van minderheden en zwakkere groepen in de samenleving. Anderzijds zal zij soms intrusief handelingen moeten stellen vanuit haar gelegitimeerde machtspositie die (uitzonderlijk) deze rechten en vrijheden beperken. Dit Cahier verschaft een inzicht in de wijze waarop politie de mensenrechten van de burgers kan vrijwaren. Het is opgedeeld in drie grote delen.

Een eerste deel ‘nationale en internationale wetgeving in het licht van de mensenrechten’ groepeerde twee auteurs.

Eddy De Raedt kijkt in zijn bijdrage *‘De wet op het politieambt: mensenrechten verankerd in de politiefunctie!’* de Wet op het Politieambt vanuit het perspectief van de mensenrechten, met artikel 1 als ankerpunt. Hij gaat daarbij na hoe de mensenrechten in deze wet werden ondergebracht om de mensenrechten binnen de politiefunctie tot hun recht te laten komen. Uit artikel 1 van deze wet distilleert hij drie belangrijke beginselen (het gezagsprincipe, het democratische principe en het legaliteitsbeginsel) en gaat na hoe deze verankerd zijn met de mensenrechten. Daarna zet hij uiteen hoe deze mechanismen zich, op macro niveau, verder hebben ontwikkeld in de afgelopen twintig jaar. Hij kijkt daarbij zowel naar de belangrijkste wetswijzigingen, als naar rechtspraak met betrekking tot het al dan niet rechtmatig aanwenden van politiebevoegdheden op grond van bepalingen uit de Wet op het Politieambt als naar richtlijnen van gezagsoverheden (de “CP” omzendbrieven en de deontologische code) die bepalingen uit de wet in werking stelden of nader omschreven.

Monica den Boer analyseert in haar bijdrage *‘Human Rights and Police Co-operation in the European Union: Recent Developments in Accountability and Oversight’* de politietoesamenwerking binnen de Europese Unie in het licht van de mensenrechten. Ze beschrijft de ontwikkelingen in de Europese wetgeving en zet dit af tegen de toepassing van dergelijke wetgeving in de politiepraktijk. Er wordt daarbij een overzicht gegeven van de mensenrechtennormen in een aantal Europese strategische programma’s, beleidsplannen en de meest relevante instanties binnen de EU (in het kader van politietoesamenwerking). In het besluit wordt ingegaan op de beperkte ontwikkelingen op dit vlak in operationele vormen van internationale politietoesamenwerking. Het besluit verenigt een aantal toekomstperspectieven en aanbevelingen.

Het tweede deel behandelt de belangrijke rol die informatie-uitwisseling speelt bij de vrijwaring en/of schending van mensenrechten. Vragen als ‘is het gebruik van location tracking-technologieën verenigbaar met het recht op privacy?’ en ‘kan informatie uitgewisseld worden tussen politie en andere instanties?’ komen aan bod. De grens is immers allerm minst eenvoudig te trekken en de vraag dringt zich op in welke mate de politie in onze samenleving hiermee om kan gaan.

Mathias Vermeulen bespreekt in zijn bijdrage *‘Het gebruik van location tracking-technologieën door politiediensten: nood aan verdere regulering?’* het gebruik van ‘Location tracking’-technologieën door politiediensten. De politie doet steeds meer een beroep op technologische hulpmiddelen en de steeds grotere evolutie hierin noopt tot een kritische mensenrechtelijke reflectie. Vermeulen stelt hierbij de vraag centraal of het al dan niet noodzakelijk is om meer regularisering te voorzien. Gelet op het feit dat technologische hulpmiddelen permanent ontwikkelen en evolueren is het vanuit een juridisch perspectief niet evident om deze vooruitgang bij te houden. Er is met andere woorden een belangrijk dilemma: volgt men deze technologische ontwikkelingen of wacht men tot er een aangepaste wetgeving voorhanden is? Vanzelfsprekend zijn er heel wat ethische consequenties verbonden aan dit dilemma. Vooreerst zoomt Vermeulen dieper in op de ‘location tracking devices’ waarbij hij de focus legt op de implicaties van dergelijke technologie op privacy. Daarnaast bespreekt hij de nood aan een wettelijk kader voor de ‘Automatic Number Plate Recognition (ANPR)’-technologie. Ook hier omschrijft hij de implicaties voor het recht op privacy. Vermeulen eindigt zijn bijdrage met een kritische conclusie over zijn bevindingen.

Liesbeth Caals gaat in haar artikel *‘Opvorderen van camerabeelden een evidentie of toch niet?!’* in op de opvordering van camerabeelden door publieke politiediensten ter ondersteuning van opsporingsonderzoek. Na een overzicht van het wetgevend kader inzake camerabewaking, waarin de Europese richtlijn 95/46/EG en de wetgeving in België, Nederland en het Verenigd Koninkrijk aan bod komt, wordt ingegaan op de resultaten van een eigen exploratief onderzoek naar het opvorderen van privécamerabeelden in twee Belgische politiezones (PZ Oostende & PZ Vlas) en één Nederlandse politieregio (Groningen). In tegenstelling tot wat in de literatuur hierover te lezen valt, wordt er vastgesteld dat deze politiezones vrij gelijkaardig werken bij het opvorderen van camerabeelden en bovendien geen vragende partij zijn om een wettelijk kader hiervoor in te bouwen. De auteur bevroeg echter niet alleen publieke politiediensten, maar ook een aantal private bedrijven (ING Rétail bank, ColruytGroup, Group4Security en Dierickx Leys Effectenbank). Bij deze bedrijven blijkt echter wel nood te zijn aan een normatief kader inzake afgifte van camerabeelden. Om de privacy van hun klanten te beschermen bouwen zij nu zelf een aantal waarborgen in. Op basis van deze vaststellingen geeft de auteur in haar conclusie een aantal aanbevelingen mee.

(3) In een derde deel worden een aantal bijdragen ingedeeld die diverse thema’s behandelen.

Zo beschrijft **Niels Van Manen** in zijn artikel *‘Gedwongen hulpverlening’* de dilemma’s in de huidige politiepraktijk rond ‘de hulpverlening aan hen die deze behoeven’, zoals deze taak in de Nederlandse Politiewet wordt bepaald. Niet zelden is dit gedwongen hulpverlening, derhalve tegen de wil van de betrokkene. Aan de hand van praktijkvoorbeelden maakt Van Manen duidelijk in welke bijna onmogelijke positie de politie in dergelijke gevallen terechtkomt. Daarbij strijden de sociale of morele eis om hulp te verlenen, de gemakkelijkste oplossing en de rechtstatelijke eisen die tot de Habeas corpus uit 1697 teruggaan, om voorrang. Onder de banier van hulpverlening wordt geregeld een fundamenteel grondrecht beperkt en ook geschonden dat onder meer in artikel 5 van het EVRM is vastgelegd. Echter, omdat het toch om hulpverlening gaat, tillen politieambtenaren op straat niet echt aan die beperking en schending. Vanuit juridisch oogpunt is er volgens Van Manen geen rechtsgrond voor deze gedwongen

hulpverlening. Dat leidt voor de politieambtenaren tot een dilemma: moeten, willen maar niet mogen. Tot besluit bespreekt Van Manen enkele wegen uit dit dilemma.

Maarten De Waele vergelijkt in zijn artikel *‘De aanhoudende invloed van Europa op de Belgische Salduzwet’* de Belgische situatie inzake het bijstands- en consultatierecht voor verdachten met die van andere Europese landen, en dat in het licht van de mensenrechten. Eerst wordt nagegaan in welke mate Europese instanties hebben bijgedragen aan het Belgische mensenrechtendebat hieromtrent en in welke mate het EHRM een invloed heeft uitgeoefend op de Belgische wetgever bij de implementatie van de wet van 13 augustus 2011. Vervolgens wordt stilgestaan bij de implementatie van het bijstandsrecht in Turkije, Schotland en Nederland. Tot slot stelt de auteur in de conclusie de wenselijkheid van een eenduidig Europees beleid inzake het consultatie- en bijstandsrecht in vraag en werpt een blik op de toekomst.

In de bijdrage van **Paul De Hert en Auke Willems** *‘Politie en mensenrechten bij demonstraties en betogingen. Rechters zijn er nooit bij, maar kijken er wel naar’* bespreken de auteurs het politieoptreden bij demonstraties en betogingen vanuit een mensenrechtelijk perspectief. Zij vertrekken vanuit een belangrijke dualiteit waarmee politiemensen geconfronteerd worden. Enerzijds moeten zij zorg dragen voor de openbare ordehandhaving wanneer demonstraties uit de hand dreigen te lopen en anderzijds moeten zij toezien op de veiligheid van betogers en manifestanten. De Hert en Willems starten hun bijdrage met een juridische bespreking van de EVRM bepalingen inzake betogingen. Daarnaast zoomen zij dieper in op enkele belangrijke ontwikkelingen van bepaalde landen die streven naar een harder politieoptreden tijdens manifestaties. Vervolgens analyseren de auteurs enkele specifieke rechten en mensenrechtenproblemen waaronder het recht op leven en lichamelijke integriteit, het probleem van identiteitscontroles tijdens betogingen en de mogelijke schending van het recht op vrijheid en veiligheid én het recht op het privéleven. De auteurs sluiten af met een kritische conclusie.

In het artikel van **Gerwinde Vynckier, Annemieke Wolthuis & Nele Desmet** *‘Hoe serieus nemen ze mij? Politiecontacten in het licht van mensenrechten/kinderrechten’* wordt stilgestaan bij rechten van minderjarigen in hun contacten met politie in België en Nederland. In een eerste deel van het artikel wordt de belangrijkste regelgeving met betrekking tot kinderrechten nader bekeken. Vertrekkend vanuit deze regelgeving reflecteren de auteurs in een tweede deel over welke rechten in het gedrang kunnen komen wanneer minderjarige daders in contact komen met het strafrechtstelsel. Ze belichten daarbij knelpunten bij verschillende soorten contacten, onder meer het verhoor, de vrijheidsberoving en het voorarrest. Het derde deel behandelt vervolgens contacten tussen minderjarige slachtoffers en politie en justitie. Opnieuw wordt eerst stilgestaan bij de positie van het slachtoffer in het Belgische en Nederlandse strafrechtstelsel, waarna een aantal knelpunten in het contact tussen jeugdige slachtoffers en politie worden blootgelegd. De auteurs bespreken respectievelijk de toegang tot het strafrechtstelsel, de bijstand bij het verhoor, de burgerlijke partijstelling, het recht op privacy en participatie en het recht op informatie. Het artikel wordt afgesloten met een aantal reflecties en aanbevelingen voor de toekomst.

In de bijdrage van **Quirine Eijkman**, *‘Rechtshandhaving en Mensenrechtentraining in Costa Rica: Professionele politieagenten versus traditionele politieagenten?’*, wordt een analyse geschetst van de implementatie van de mensenrechtentraining binnen de sociale context

van stedelijke politie-eenheden in Costa Rica. Dit land kent geen leger, beschikt over een sterke rechtsstaat en een stabiel democratisch systeem. Toch is de grootste politiemacht, de 'Fuerza Pública' gepolitiseerd. Ze staat bekend om haar repressieve stijl en laag-opgeleide personeel. Sinds het midden van de jaren '90 probeert de overheid door middel van politiehervormingen en meer specifiek training in mensenrechten, deze toestand te verbeteren. De auteur schetst dit proces, met aandacht voor de historiek en de context van de hervormingen. In eerste instantie wordt het concept 'politieprofessionaliteit' toegelicht, waarna de praktijk van politietraining vanuit een mensenrechtenperspectief aan bod komt. Bijzondere aandacht gaat uit naar de reactie van politieagenten op de introductie van mensenrechtentraining binnen het sociale veld van hun politie-eenheden. De auteur sluit af met een beschouwing.

Een boekbespreking van *'Vlindermessen en djonko's. Jeugdcriminaliteit, hangjongeren en een praktijkverhaal uit West'* (E. Bervoets, Boom Lemma Uitgevers, 2012) van de hand van **Jelle Kort** sluit dit Cahier af.

Wij wensen de lezer veel leesgenot,
De gasteditoren

Jannie Noppe, Veerle Pashley, Paul De Hert en Wim Huisman